

Asia Oikeus valokuvaan

Hakija A

Annettu 20.8.1986

Tiivistelmä *Tekijänoikeusneuvoston lausunto kuvien hinnoittelusta, kuvaajan nimen mainitsemisesta, menettelystä laittomasti julkaistun kuvan osalta ja valokuvaan liittyvien oikeuksien siirtymisestä.*

SELOSTUS ASIASTA

A on 23.7.1986 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa valokuvaan liittyvistä kysymyksistä.

A kuvaa avustajana paikallislehteen. A:lla ei ole vakinaista työsuhdetta mainittuun lehteen. Lausuntopyyntö koskee kuvien hinnoittelua, kuvaajan nimen mainitsemista, menettelyä laittomasti julkaistun kuvan osalta ja valokuvaan liittyvien oikeuksien siirtymistä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoon seuraavan. Laki oikeudesta valokuvaan on annettu 8.7.1961. Lakia on tarkistettu vuosina 1974, 1980, 1984 ja viimeksi 1986. Jäljempänä käytetään laista nimitystä valokuv laki.

Valokuv lain 1 §:n mukaan on sillä, joka on valmistanut valokuvan, yksinomainen oikeus valokuvaamalla, piirtämällä, painamalla tai muuta tekotapaa käyttäen valmistaa kappaleita kuvasta sekä näyttää sitä julkisesti. Lain 1 §:n 3 momentin mukaan valokuvan valmistajaa kutsutaan valokuvaajaksi. Säännöksen mukaan lähtökohtana on, että valokuvaajalla on yksinoikeus määrätä valokuvasta.

Valokuv lain 2 §:n mukaan valokuvaaja on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun valokuvasta valmistetaan kappale tai sitä näytetään julkisesti. Valokuvaa ei myöskään saa muuttaa siten, että kuvan valmistajan arvoa

valokuvaajana loukataan eikä sitä saa näyttää julkisesti valokuvaajaa loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Valokuvalain 1 §:ssä mainitut valokuvaajan oikeudet ovat siirrettävissä. Valokuvaaja voi luopua oikeuksistaan kuvaan kokonaan tai osittain. Koska oikeus valokuvaan syntyy valokuvaajalle, on siirtymisestä sovittava tai olosuhteista voitava päätellä tarkoitettun, että oikeudet siirtyvät.

Valokuvalain 15 §:n tilattuja kuvia koskeva säännös muodostaa poikkeuksen edellä mainitusta pääsäännöstä. Oikeus tilauksesta valmistettuun kuvaan kuuluu nimittäin tilaajalle suoraan edellä mainitun säännöksen perusteella, ellei toisin ole nimenomaan sovittu.

Edellä olevan mukaisesti määräytyvät oikeudet valokuvaan paikallislehden ja valokuvaajan välillä lähtökohtaisesti sen mukaan, mitä oikeuksien siirtymisestä on osapuolten välillä sovittu. Mikäli tällaista sopimusta ei ole olemassa, syntyviä kiistatilanteita tulkittaessa tukeudutaan alalla vallitsevaan käytäntöön. Oikeuksien siirtymistä koskevan sopimuksen ei tarvitse olla määrämuotoinen tai edes kirjallinen. Myös konkludenttinen eli hiljainen sopimus on pätevä.

Käytännössä lehti saa ilman eri sopimusta julkaista ulkopuolisen kuvaajan kuvaa kerran. Lehden tulisi palauttaa käytön jälkeen kuva ja negatiivi kuvaajalle. Mikäli lehti haluaa julkaista kuvan uudelleen, on siitä erikseen sovittava. Lehti ei myöskään saa ilman valokuvaajan suostumusta luovuttaa kuvaa ulkopuoliselle.

Mikäli valokuvaaja ottaa kuvan lehden tilauksesta, kuuluvat valokuvalain 15 §:n perusteella kaikki valokuvaan liittyvät oikeudet lehdelle.

Valokuvien hinnoittelu kuuluu osapuolten vapaasti keskenään sovittaviin asioihin. Oman kaluston käyttämisen vaikutus kuvien hinnoitteluun riippuu myös osapuolten välisestä sopimuksesta. Suomen Sanomalehtimiesten Liitto on antanut suositukset freelance-tariffeiksi, joista saa johtoa hinnoitteluun.

Valokuvalain 18 ja 18 a §:ssä on säännökset tämän lain vastaisesta menettelystä. Valokuvaoikeusrikos (18 §) on kysymyksessä, kun joku tahallaan ansiotarkoituksessa

- valmistaa valokuvasta kappaleen vastoin tätä lakia,
- levittää yleisön keskuuteen tämän lain vastaisesti valmistetun valokuvan kappaleen tai
- tuo maahan yleisön keskuuteen levitettäväksi valokuvan kappaleen, joka on valmistettu maan ulkopuolella sellaisissa olosuhteissa, että valmistaminen Suomessa olisi ollut rangaistavaa tämän lain mukaan.

Valokuvalain 18 §:n soveltaminen edellyttää lisäksi, että tekoa on pidettävä törkeänä. Rangaistus on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Valokuvarikkomus (18 a §) on kysymyksessä silloin, kun edellä 18 §:ssä mainittu toiminta tapahtuu tahallaan tai törkeästä varomattomuudesta. Rangaistus on tällöin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.

Valokuva-oikeusrikos on virallisen syytteen alainen rikos eli virallinen syyttäjä voi ajaa syytettä vaikka asianomistaja ei ole ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi. Valokuvarikkomus sen sijaan edellyttää, että asianomistaja on ilmoittanut rikoksen syytteeseen pantavaksi. Mikäli asianomistaja, tässä tapauksessa valokuvaaja, on havainnut valokuvalain vastaista menettelyä, hänen tulee tehdä asiasta ilmoitus poliisille.

Valokuvalain 19 §:n mukaan on valokuvaaja oikeutettu kohtuulliseen hyvitykseen, mikäli joku käyttää valokuvaa vastoin tämän lain säännöksiä. Jos käyttäminen tapahtuu tahallisesti tai tuottamuksellisesti, on valokuvaaja oikeutettu korvaukseen kaikesta muustakin menetyksestä, myös kärsimyksestä ja muusta haitasta.

Mikäli valokuvaaja havaitsee jonkun käyttäneen valokuvaansa vastoin valokuvalain määräyksiä ja hän haluaa käyttämisestä hyvityksen, hänen tulee esittää vaatimuksensa suoraan käyttäjälle. Mikäli kysymyksessä on menettely, josta on säädetty rangaistus ja joka on ilmoitettu syytteeseen pantavaksi, voidaan korvausvaatimus esittää rikosoikeudenkäynnin yhteydessä.